

İNTERNET BAĞIMLILIĞI OLAN VE OLMAYAN ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN ZİHİN KURAMI YÖNÜNDE KARŞILAŞTIRILMASI

Nuran Korkmaz¹, Gökben Hızlı Sayar², Hüseyin Ünübol², Nevzat Tarhan²

¹Üsküdar Üniversitesi Psikoloji Doktora öğrencisi

²Üsküdar Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, İstanbul

Yazışma Adresi/Correspondence: Üsküdar Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi/İstanbul

e-mail: gokben.hizlisayar@uskudar.edu.tr

ABSTRACT

The Comparison of The Theory of Mind in Internet Addicted And Non-Addicted University Students

Aim: The purpose of this study is to compare the university students having diagnosed as internet addicted and internet non-addicted in terms of the theory of mind.

Methods: The study group consisted 50 undergraduate students at Üsküdar University. 25 students diagnosed an internet addicted composed the study group. 25 students who have same sex with the study group subjects, however do not have any internet addiction, composed the study group.

Results: The average age of the students is 22.74±1.45. Data was collected by using sociodemographic data form, Internet Addiction Scale and the Dokuz Eylül Theory of Mind Scale. The study group found to have statistically significantly lower scores in theory of Mind Scale, when compared to the control group.

Conclusion: This result suggests that internet addiction may affect the students' social interaction, emotional and cognitive processing.

Key Words: Internet, addiction, Theory of Mind

ÖZET

İnternet Bağımlılığı Olan ve Olmayan Üniversite Öğrencilerinin Zihin Kuramı Yönünden Karşılaştırılması

Amaç: Bu araştırmanın amacı, internet kullanım bozukluğu olan ve olmayan üniversite öğrencilerinin zihin kuramı yönünden karşılaştırılmasıdır.

Yöntem: Araştırma, Üsküdar Üniversitesinde lisans eğitimi alan patolojik internet kullanımı kriterlerini karşılayan 25 öğrenci ve bu grupla yaş, cinsiyet olarak eşleştirilmiş ancak patolojik internet kullanımı kriterlerini karşılamayan 25 öğrencinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Verilerin toplanmasında, demografik bilgi formu, İnternet Bağımlılık Ölçeği ve Dokuz Eylül Zihin Teorisi Ölçeği kullanılmıştır.

Bulgular: Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş ortalamaları 22,7±1,5 olarak belirlenmiştir. Patolojik internet kullanımı olan ve olmayan gruplar arasında zihin teorisi ölçeğinin puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Patolojik internet kullanımı olmayan öğrenciler, patolojik internet kullanımı olan öğrencilere göre zihin teorisi ölçeğinden daha yüksek puan almışlardır.

Sonuç: Bu sonuç, patolojik internet kullanımının öğrencilerin sosyal etkileşimlerini etkileyebileceğini ve öğrencilerin duygusal ve bilişsel süreçleri etkin kullanmalarını önleyebileceğini düşündürmektedir.

Anahtar Kelimeler: İnternet, bağımlılık, zihin kuramı

GİRİŞ

Günümüzde insan hayatını etkileyen ve vazgeçilemez hale gelen en önemli teknolojik gelişmelerden birisi, yaygın kullanımı nedeni ile internettir (1). İnternet, önceleri, bilgiye kolay ulaşmak, hızlı iletişim kurmak ve ticaret yapmak amacıyla tasarlanmış olsa da zamanla bireylerin yaşamlarında ayrılmaz bir yere konumlanmıştır. Artan önemine ve kullanım miktarına bağlı olarak da toplumda sık görülen bir kullanım bozukluğu halini almıştır (2). Patolojik internet kullanımı, adölesanlarda ve üniversite öğrencileri arasında oldukça yaygındır (3).

Patolojik internet kullanımı, psikiyatristlerin, psikologların, sosyologların ve diğer araştırmacıların dikkatini çeken bağımlılığın yeni bir formudur. Patolojik internet kullanımı, teknolojik bağımlılık ve davranışsal bağımlılığın bir alt türü olarak düşünülmelidir (4). Kavramsal olarak, online ve/veya offline bilgisayar kullanımını içeren kompulsif dürtüsel spektrum bozukluğu olarak tanımlanan patolojik internet kullanımı, yaygın bir bozukluk olarak DSM-5'e dahil edilmiştir. Block'a göre internet bağımlılığı günde en az üç saat oyun oynama, cinsel içeriklerle meşgul olma ve eposta ya da mesajlaşmayı içerir (5). Chou ve Hsiao'ya göre ise bireylerin internet bağımlısı olduklarını düşünülebilme için internetin bireyin hayatındaki en önemli faaliyet halini alması ve bireyde "gerçek dünyadan kaçış" olarak algılanması, kişinin zamanla daha uzun saatler çevrimiçi olması, çevrimdışı olduğunda kendisini rahatsız ya da huzursuz hissetmesi, internet kullanımının ilişkilerinde çatışmaya yol açması, diğer işlerine veya uykuya ayıracakları zaman ile internette geçirecekleri zaman arasında çatışma yaşanması, internet kullanımlarını sınırlamaya ya da bırakmaya çalışsalar da bir süre sonra eski kullanım örüntülerine geri dönmeleri gibi bir dizi belirti sıralamıştır (4).

Zihin kuramı (ZK), bireyin kendinin ya da diğerlerinin zihinsel durumlarını anlamaya yönelik bilişsel kapasitesini, bireyin kendisinin, diğerlerinin istekleri, niyetleri ve kanıları gibi zihinsel durumlarını anlayabilme, zihinsel olarak bu durumları temsil edebilme ve diğer bireylerin kendinden başka bir zihinsel yapıya sahip olduğunu fark edebilme yetilerine sahip olmayı ifade eder (6). ZK, bir bireyin diğer bireylerin bakış açısından ne bildikleri hakkında çıkarım yapma becerisi olarak da ifade edilir. Bu beceri, çocukluktan itibaren edinilir ve sosyal etkileşimle, zihinsel durumları anlamlandırma, insan davranışlarının açıklanması ya da tahmin edilmesi ile gelişir (7). İnternette, sosyalleşmek amaçlı yapılan eylemler oldukça büyük zaman kaplamakta, bireyler zamanla gerginlik ve heyecan yaşamak istemedikleri için birebir ya da yüz yüze iletişim kurmak yerine sanal ortamda sosyalleşmeyi tercih etmekte, bu da beraberinde yalnızlığı ve yüz yüze sosyal iletişimden uzak olmayı getirmektedir (1). Patolojik internet kullanımını yalnızlık, duygusal ve sosyal becerilerde yetersizlik, depresyon, zayıf öz güven ve düşük yaşam memnuniyeti ile ilişkili bulan araştırmalar bulunmaktadır (8).

Bu bilgiler doğrultusunda, gençlerde patolojik internet kullanımının, yüz yüze iletişimi azaltarak beyinde ZK işlevlerinin gelişiminin bozulmasına aracılık edebileceği düşünülebilir. Bu araştırma, Üsküdar Üniversitesinde lisans eğitimi alan, patolojik internet kullanımı olan ve olmayan öğrencilerin ZK yönünden karşılaştırılması amacıyla gerçekleştirilmiştir.

YÖNTEM ve ARAÇLAR

Katılımcılar

Araştırma Young 1998 yılında geliştirmiş olduğu patolojik internet kullanımı ölçeğinden yararlanarak patolojik internet kullanımı olduğu tespit edilen 25 üniversite öğrencisi ve bu grupta yaş – cinsiyet – eğitim düzeyi açısından eşleştirilmiş ancak patolojik internet kullanımı tanı kriterlerini karşılamayan 25 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Bilgi Formu: Katılımcıların kendileri, ebeveynlerinin eğitimleri, kardeş sayıları ile ilgili demografik bilgiler araştırmacılar tarafından hazırlanan bir bilgi formu vasıtasıyla toplanmıştır.

İnternet Bağımlılık Ölçeği: 1998 yılında Young tarafından bireylerin patolojik internet kullanımını belirlemek için geliştirmiş, 2001 yılında da Bayraktar tarafından Türkçe'ye uyarlaması yapılmıştır (9,10). Bayraktar ölçeğin standardize ettiğinde alpha değeri açısından güvenilirliği 0.91, Spearman-Brown değeri açısından da 0.87 olduğunu saptamıştır. Ölçek 20 soruluk olup altılı Likert şeklinde düzenlenmiş ve katılımcıdan "Hiçbir zaman", "Nadiren", "Arada sırada", "Çoğunlukla", "Çok sık" ve "Devamlı" seçeneklerinden birini işaretlemesi istenmektedir. Bu seçeneklere sırasıyla 0, 1, 2, 3, 4 ve 5 puan verilmektedir. 80 ve üzeri puan alanlar "Patolojik İnternet Kullanıcısı" olarak tanımlanmaktadır. 50-79 arası puan alanlar "Sınırlı Semptom Gösterenler", 50 puan ve altı alanlar "Semptom Göstermeyenler" olarak tanımlanmıştır.

Dokuz Eylül Zihin Teorisi Ölçeği: Bu ölçekte zihin teorisi yeteneği açısından toplam 18 görev bulunmaktadır. Ölçeğin uygulanması yönergenin okunmasının ardından uygulamaya başlanır. Hikâye bölümünde, katılımcıdan hikâyeyi dinleyerek sorulan soruya cevap vermesi beklenmektedir. Resim bölümünde ise, sırayla bir hikâye anlatan 1 – 2 – 3 biçiminde numaralandırılmış 3 resimden oluşmakta; katılımcıdan hikâyeye uygun olacak şekilde gelecek olan 4. resmi, a ve b şeklinde sunulmuş iki resim arasından seçmesi beklenmektedir. Katılımcının cevapları, cevap anahtarına göre doğru cevap 1 puan, yanlış cevap 0 puan şeklinde değerlendirilmektedir (11).

İşlem

Çalışma, Üsküdar Üniversitesinde yürütülmüştür. Uygulamalar bireysel olarak, üniversite tarafından tahsis

edilen bir odada gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın ilk aşamasında üniversite panolarında ilan edilen araştırma duyurusuna gönüllü olarak başvuran öğrencilere Kişisel Bilgi Formu ve İnternet Bağımlılığı Ölçeği verilmiştir. Patolojik internet kullanımı kriterlerini karşılayan ve araştırmaya devam etmeyi kabul eden 25 öğrenciyeye ulaşıldığında bu grupla yaş cinsiyet açısından eşleştirilmiş ancak patolojik internet kullanımı kriterini karşılamayan 25 kişilik kontrol grubu oluşturulmuştur. İkinci aşamada çalışma grubu ve kontrol grubuna Zihin Teorisi Ölçeği verilmiştir. Araştırma kapsamında örnekleme oluşturan öğrencilerden alınan veriler, yüz yüze görüşme yoluyla toplanmıştır. Her görüşme ortalama 30 dakika sürmüştür. Görüşmeler aynı araştırmacı tarafından yapılmıştır.

İstatistiksel Analiz

Araştırmada elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences for Windows 21.0) programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verileri değerlendirilirken tanımlayıcı istatistiksel metotları (sayı, yüzde, ortalama, standart sapma) kullanılmıştır.

Araştırmanın örnekleme parametrik testler için gerekli koşulları sağlamadığı için, istatistik değerlendirmelerde nonparametrik testler kullanılmıştır. Bunun için niceliksel verilerin karşılaştırılmasında iki grup arasındaki farkı belirlemek için Mann-Whitney U testi yapılmıştır.

BULGULAR

Araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin cinsiyet durumları incelendiğinde %52.0'si (n=26) erkek ve %48.0'i (n=24) kadın olduğu görülmüştür. Öğrencilerin yaş ortalaması 22.7 ± 1.5 olarak saptanmıştır. Annelerin eğitim durumları incelendiğinde, % 44'ünün (n=22) ilköğretim mezunu ve altı olduğu, %38.0'inin (n=19) lise mezunu olduğu ve %18'inin (n=9) ön lisans mezunu ve üzeri olduğu bulunmuştur. Babaların eğitim durumları incelendiğinde ise, % 40'ının (n=20) lise mezunu olduğu, %38'inin (n=19) ön lisans mezunu ve üzeri olduğu ve %22.0'sinin (n=11) ilköğretim mezunu ve altı olduğu bulunmuştur. Öğrencilerin kardeş durumları incelendiğinde, %40.0'i (n=20) 2 kardeş olduğu, %30.0 (n=15) 3 kardeş olduğu ve %30.0'u (n=15) 4 kardeş ve üzeri olduğu görülmektedir. Anne ya da babanın eğitim düzeyi bakımından iki grup arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Kardeş sayısı bakımından da çalışma ve kontrol grubu arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır.

Öğrencilerin patolojik internet kullanımı olup olmamasına göre oluşturulan gruplar arasında Zihin Teorisi Ölçeğinin puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır ($p < 0.05$). Zihin Teorisi Ölçeğinin puanları açısından patolojik internet kullanımı olmayan öğrencilerin lehine anlamlı bir fark vardır Patolojik internet kullanımı olmayan öğrencilerin Zihin Teorisi Ölçeğinden aldıkları puanlar $16,3 \pm 1,80$ iken

patolojik internet kullanımı olan öğrencilerin Zihin Teorisi Ölçeğinden aldıkları puanlar $14,0 \pm 2,04$ olarak saptanmıştır [$p=0.02$].

TARTIŞMA

Psikososyal işlevsellik, diğer insanların bilişsel, duygusal ve zihinsel süreçlerini fark edebilmek ve bu doğrultuda onların davranışlarını açıklamak gibi bir takım sosyal bilişsel yetenekler gerektirir. Sosyal bilişin bir boyutu olan ZK, sosyal etkileşimlerin düzenlenmesinde gereklidir (12). Bu çalışmada, patolojik internet kullanımı olan ve olmayan öğrencilerin ZK puanları karşılaştırılmış, patolojik internet kullanımı olmayan öğrencilerin ZK puanlarının, patolojik internet kullanımı olan öğrencilerin ZK puanlarına oranla daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Çalışmada patolojik internet kullanımı olan ve olmayan grup kardeş sayısı ve anne/ baba eğitim düzeyleri açısından karşılaştırıldığında arada fark bulunmamıştır. Benzer şekilde Osmanoglu'na göre (13), kardeş sayısı ile patolojik internet kullanımı arasında bir ilişki yoktur. İlköğretim öğrencilerinde patolojik internet kullanımını araştıran Ayas ve Horzum (14), kardeş sayısı, cinsiyet ve anne/baba eğitim düzeyinin öğrencilerin patolojik internet kullanımı arasında anlamlı bir fark olmadığını bildirmişlerdir. Benzer şekilde Üneri ve Tanıdır, lise öğrencilerinde patolojik internet kullanımını ve etkileyen faktörleri araştırmış, erkeklerin internet bağımlılık düzeylerini kızlara göre daha yüksek bulmuşlardır. Kardeş sayısı ile internet bağımlılık düzeyleri arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamışlardır (15).

Çalışmalar, patolojik internet kullanımının üniversite öğrencileri arasında göreceli şekilde yaygın olduğunu göstermektedir (16). Patolojik internet kullanımı üniversite öğrencilerini birçok açıdan etkilemektedir. Buna göre, patolojik internet kullanımı arttıkça üniversite öğrencilerinin yaşam kaliteleri düşmekte (17), sosyalleşmelerine engel olmakta, akademik ve mesleki başarıları düşmekte (18), iyilik halleri azalmakta ve yalnızlaşmaktadırlar (19). İnsan sosyal bir varlıktır ve çevresi ile iletişim ve etkileşim içinde olması gerekir. Sosyal bir varlık olduğu içinde sosyal çevreyi anlayabilmesi ve bu ortamlara uygun davranışlar sergilemesi beklenir (20). Bir başka çalışmada ise, patolojik internet kullanımının üniversite öğrencilerinin aile ve arkadaşları ile kurdukları yüz yüze iletişimde ciddi azalmanın yaşandığını bildirmiştir (21).

Milligan ve arkadaşları tarafından yapılan ve 104 çalışmayı kapsayan bir metaanaliz çalışmasına göre gerek semantik gerekse sentatik dil becerileri ile ZK işlevleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ve bu ilişki yaşta bağımsızdır (22). Dil gelişimi ile birlikte başlayarak insan çevresi ile sözel iletişime girdikçe başkalarının bilmediği şeyleri bildiğini ve başkalarının da onun bilmediği şeyleri bildiğini anlar (23). Pratik – sözel dil kullanımından, dil ve yüz ifadesinin eş zamanlı kullanımı

ile anlamını sezme pratiğinden uzun süreli yoksun kalan gençte, ZK işlevlerinin zayıflayabileceği düşünülebilir. Bu araştırmanın sonuçları da bu doğrultudadır.

Bu çalışmanın bazı kısıtlılıkları bulunmaktadır. Çalışma örnekleminde zekâ düzeyleri ölçülmemiştir. Ancak zekâ düzeyleri arasındaki olası bir testi anlama ve uygun yanıtlar vermeyi etkiliyor olabilir. İkinci kısıtlılığımız nörokognisyonu test eden herhangi bir ölçek kullanılmamasıdır. Sosyal biliş yeteneklerinin ilişkili olduğu beyin bölgelerini değerlendiren nörokognitif testlerin çalışmaya dâhil edilmesi ve sosyal biliş üzerine etkisinin kontrol edilmesi daha güvenilir sonuçlar elde edilmesini sağlayabilir. Benzeri çalışmalar daha geniş nörokognitif test paneli ve büyük örnekleme tekrarlanmalıdır.

SONUÇ

Günlük hayatın vazgeçilmez teknolojilerinden bir olan internet bilgiye ulaşma ve daha birçok alanda sağladığı kolaylıklar sonucu hayatın vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir. Bununla birlikte patolojik internet kullanımı sorununu da beraberinde getirmiştir. Bireyler bu bağımlılık sebebi ile sanal ortamda daha uzun vakitler geçirdikçe gerçek dünyadaki ilişkilerden ve bu ilişkiler aracılığı ile deneyimlenen sözel dil kullanımından, dil ve yüz ifadesinin eş zamanlı kullanımı ile anlamını sezme pratiğinden yoksun kalabilmektedir. Bu durum patolojik internet kullanımı olan gençlerde ZK işlevlerinin zayıflaması ile sonuçlanabilir. Bu çalışmada patolojik internet kullanımı olan grupta ZK puanları, patolojik internet kullanımı olmayan gruba göre anlamlı biçimde düşük saptanmıştır. Ancak bu farkın, patolojik internet kullanımının ZK işlevleri üzerine olumsuz etki göstermekten öte, ZK işlevleri daha düşük olan grubun patolojik internet kullanımına daha yatkın olabileceği ile ilişkili olma ihtimali de akılda tutulmalıdır.

KAYNAKLAR

1. Yücelten E. Üniversite Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı ve Akıllı Telefon Bağımlılığının Bağlanma Stilleri ile İlişkisinin İncelenmesi. 2016, Yüksek Lisans Tezi. Üsküdar Üniversitesi, İstanbul
2. Tarhan N, Nurmedov S. Bağımlılık: Sanal veya Gerçek. 2017, 5. Basım, Timaş, İstanbul.
3. Demirer V, Bozoğlan B. Purposes of Internet use and problematic Internet use among Turkish high school students. *Asia-Pacific Psychiatry*. 2016; 8: 269–77.
4. Chou C, Hsiao MC. Internet Addiction, Usage, Gratification, and Pleasure Experience: The Taiwan College Students Case. *Computers & Education*. 2000; 35(1): 65-80.
5. Block JJ. Issues for DSM-V: Internet Addiction. *Am J Psychiatry*. 2008; 165 (3): 306-7.
6. Mahy CE, Moses LJ, Pfeifer JH. How and where:

theory-of-mind in the brain. *Dev Cogn Neurosci*. 2014; 9: 68-81.

7. Gillespie SM, Kongerslev MT, Sharp C, Bo S, Abu-Akel AM. Does Affective Theory of Mind Contribute to Proactive Aggression in Boys with Conduct Problems and Psychopathic Tendencies? *Child Psychiatry Hum Dev*. 2018; 1: 1-11.
8. Eoze S, Toda M. Relationships of Loneliness and Mobile Phone Dependence with Internet Addiction in Japanese Medical Students. *Open Journal of Preventive Medicine*. 2013; 4(6): 407-12.
9. Young KS. Internet addiction: The emergence of a new clinical disorder. *CyberPsychology and Behavior*. 1998; 1(3): 237-44.
10. Bayraktar F. İnternet Kullanımının Ergen Gelişimindeki Rolü. 2001; Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
11. Değirmencioglu B. İlk Kez Geliştirilecek Olan Dokuz Eylül Zihin Teorisi Ölçeğinin (DEZTÖ) Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması. 2008; Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi. İzmir.
12. Beer JS, Ochsner KN. Social cognition: a multi level analysis. *Brain Res*. 2006; 1089:98-105.
13. Osmanoğlu N. Üniversite Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı ile Dürtüsellik ve Obsesif Belirtilerin İncelenmesi. 2016; Yüksek Lisans Tezi. Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.
14. Ayas T, Horzum MB. İlköğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılığı ve Aile İnternet Tutumu. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 2013; 4(39): 46-57.
15. Üneri ÖŞ, Tanıdır C. Bir Grup Lise Öğrencisinde İnternet Bağımlılığı Değerlendirmesi: Kesitsel Bir Çalışma. *Düşünen Adam Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*. 2011; 24: 265-72.
16. Kuss DJ, Lopez-Fernandez O. Internet addiction and problematic Internet use: A systematic review of clinical research. 2016; 6(1): 143–76.
17. Has Z. Üniversite Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığının Yaşam Kalitesine Etkisi: Sakarya İli Örneği. 2015; Yüksek Lisans Tezi. Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.
18. Widyanto L, Griffiths MD. Internet addiction: Does it really exist? (Revisited). In J. Gackenbach (Ed.), *Psychology and the Internet: Intrapersonal, Interpersonal and Transpersonal Applications (2nd Edition)*, 2006, pp.141-163. New York: Academic Press.
19. Çardak M. Psychological Well-Being And Internet Addiction Among University Students. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*. 2013; 12(3): 134-41.

20. Yılmaz E, Şahin YL, Haseski Hİ, Erol O. Lise Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi: Balıkesir İli Örneği. Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi. 2014; 4(1): 133-44.
21. Umur I. Medya Bağımlılığı Teorisi Doğrultusunda İnternet Kullanımının Etkileri ve İnternet Bağımlılığı. 2007; Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi, Konya.
22. Milligan K, Astington JW, Ain Dact J. Language and Theory of Mind: Meta-Analysis of the Relation Between Language Ability and False-belief Understanding. Child Development. 2007; 78(2): 622-46.
23. Oberauer K. Executive functions, working memory, verbal ability, and theory of mind- Does it all come together? W. Schneider, R. Schumann-Hengsteler ve B. Sodian, (Ed.), Young Children's Cognitive Development. 2005; Lawrence Erlbaum.